

Jon / Jón (2010)

Ófeigur Sigurðsson

Básník a spisovatel Ófeigur Sigurdsson se narodil 2. listopadu 1975 v Reykjavíku. Vyšlo mu šest básnických sbírek a dva romány. Ófeigur už vyzkoušel přiložit ruku k dílu v mnoha zaměstnáních: pracoval jako uniformovaný noční hlídač v hotelu, balič šunky a slaniny v masokombinátu, trénoval bicepsy při práci v docích a mozkové závity jako student Katedry filosofie Islandské univerzity, kde v roce 2007 získal bakalářský titul – ve své závěrečné práci se zabýval tabu a porušováním pravidel v díle Georgese Bataillea. Ófeigur stojí v čele básnického hnutí dynamických a tvůrčích mladých lidí, kteří se v poslední době zapojovali do přetváření podoby islandské poezie. Mimo to překládá práce Louise-Ferdinanda Céline a Michela Houellebecqa, o nichž také píše texty pro rozhlas.

Synopse:

Během tuhé zimy na přelomu let 1755 a 1756 cestuje Jon Steingrimsson po Islandu, ukrývá se na jihu v jeskyni a píše dopisy své těhotné manželce na sever. Je podezřelý z vraždy jejího bývalého manžela a byl vypovězen z kláštera. Nicméně jih nepatří k místům, kde by se člověk toužil zdržovat: ledovcová sopka Katla vybuchuje, všechno zahaluje mračnem popela, ničí, co se jí postaví do cesty, a Jon riskuje, že ho v jeskyni pohřbí zaživa. Přesto tvrdě pracuje, aby se připravil na jaro a na příjezd své ženy, se kterou pak začnou nový život daleko ode všeho. Skandál okolo domnělé vraždy ale pronásleduje Jona celou cestu do jeskyně a mučí ho dnem i nocí. Netrvá dlouho a policejní velitel poctí Jona svou návštěvou...

Reverend Jon Steingrimsson je jednou z nejzajímavějších postav v islandských dějinách a později se stal známým jako „kněz ohně“. Tento jedinečný román jej představuje jako mladého muže v temných dobách prvních záblesků osvícenství.

Z originálu přeložila Marta Bartošková.

Má Bohem darovaná a drahá ženo,

jedině díky mocné milosti Boží jsme s bratrem ve zdraví dorazili do jeskyně. Dlouho jsme putovali přes pustou vrchovinu na jih, až jsme přišli sem do té tmy. Je zázrak a požehnání, že jsme to vůbec přežili, v horách nás zastihla prudká bouře. Má milovaná Thórunn, zanedlouho předám tyto narychlo načrtnuté řádky člověku, který se tu v Hellar zastavil, prý má dříve či později namířeno na sever do Skagafjordu. Je to chlap jako hora, na sobě má obrovský plášť z červené vlny, na rameni nosí dítě a prodává knihy, ale sám číst neumí. Podle toho všeho ho poznáš. Jmenuje se Kristófer a slíbil mi, že Ti tento list doručí. Dal jsem mu za tu službu tolar. Dostaneš-li tedy toto krátké povídání, můžeš si být jista, že jsme smrtící bouři na Kjöluru přežili; já i bratr jsme dorazili do Hellar.

Země je jedno velké, živé zvíře. Tělo. A Thórunn, tolik mě trápí, že jsem se musel rozloučit s Tebou i s tím Božím tvorečkem v Tvém těle! Provázej Tě Bůh i dobrá porodní bába, až se našemu dítěti zachce na ten náš bezútěšný svět. Nějaký čas se budeme muset spokojit s psaním listů a spolehnout se na ty, kteří putují z jednoho konce ostrova na druhý, třebaže na severu je počasí nevyzpytatelné a chladné a podmínky jsou tam drsné. Nezmiňoval se fojt Skúli o nějakých kurýrech, poslech, listonoších či doručovateli? V téhle zemi možná ani nikdo listonoše dělat nechce, leda pár divných pavouků a potulných otrapů. Bylo by báječné, kdyby se v té věci zjednala náprava; mám dojem, že Skúli v té věci podniká nějaké kroky spolu s kodaňskými hrabaty. Tam si listonošů velmi považují, oblékají je do uniforem, které jim šijí královští krejčí, s mosaznými knoflíky a hedvábnými prýmkami, koni a trumpetkami! Tito lidé dostávají za své cesty slušný peníz. A pak jsou tu hamburští Taxisové, ti jezdí křížem krážem po celém Německu!

Tady na jihu země chrlí Katla na Mýrdalské údolí oheň a žhavý prach a k zemi se snáší písek a popel, takže i v poledne bývá tma jak v ranci. Kromě toho je deštivo a padá mokrý sníh, a když se to všechno promíchá, jako by z těch mračen dýmu přšel hustý inkoust. Blátivý škraloup pak v mrazu a větru ztverdne a celý kraj vypadá jak odlitý z mědi. Napadaný písek je jako když v zimě obzvlášť nasněží a velké popelavé závěje promění zemi v nazelenale lesklou poušť. Popel rozfoukaný větrem se prodere každou skulinou a zničí zásoby jídla. Sopečný opar trápí dobytek, štípe ho do očí. S Boží pomocí se to snad všechno utiší, vítr vše rozfouká a déšť smyje a my se opět octneme na svěžích jarních pastvinách. Pak si vetknu do klobouku pampelišku a políbím Tě!

Druhý dopis

Kristófer je kdesi na cestě přes vrchovinu na sever do Skagafjordu s dopisem pro Tebe. Ten dobrácký hromotluk býval kdysi sedlákem na statku Litlaey na Mýrdalských píscích, o statek ale přišel a teď se potuluje. Když se tu zastavil, zapsal jsem jeho vyprávění, protože právě utíkal před sopečným mrakem.

Sedlák pracuje vysoko na stráni svého pozemku, ostrůvku v moři písku, opravuje ploty, stará se o dobytek a vymýšlí strofu básně; sloka má důmyslnou skladbu a on se ji snaží propracovat k dokonalosti, když vtom začne země nadskakovat, střídavě tvrdnout a měknout a celá stráž se začne v návalech škubat, neshrabaná pokosená tráva se sama od sebe obrátí a vyschne, sedlák si pochvaluje, jak to pěkně odsypá, a má za to, že ho Bůh odměnil za práci, kterou si dal s veršováním, protože ve své básni velebil Pána Ježíše Kristmyše. Najednou zaslechne hrozivé burácení a třaskání, jako by současně vystřelila stovka kanonů, nejdřív ho napadne, že to jsou Turci, pak že nastal soudný den, a ona je to ta zatracená Katla! Zpod lemu svých šatů začala metat chuchvalce bahna a bláta, z hlavy jí vyšlehl ohnivý mrak a stoupá k nebi, tam se s hromy a blesky rozvine, takže nebe zčerná jako uhelná šachta a zatemní slunce. Běsnící příval vody zatopí písky a rozlije se po obou stranách hory Hafursey, rozčísne ostrůvek ve dvě s rámusem a rambajsem, zlověstným kraválem a virválem, takže celé Mýrdalské písky se promění v jediný rozbouřený veletok, ve kterém se přemílají ledové kry; vtom Kristófer zaslechne hlasitý hřmot, jako by se obrovská stránka rozervalo vejpůl, pak dunění a jedno mohutné prásknutí, všechno se to slije v jeden rachot, příval vody si razí cestu a on to všechno sleduje z úbočí Litlaey na nejjižnějším bodě písečné pláně, vidí, že potopa míří na něj a plná smrdutého puchu se valí vpřed; Katla nás chce všechny sprovodit ze světa, zděsí se Kristófer a zařve: „Chceš se mstít, ty potvoro?!“ A zahrozí ledovci pěstí, teď se musí vzchopit, protože v sázce je holý život; uprostřed toho všeho Kristófer zapomněl svou strofu a ze všech sil se jí snaží vydolovat z paměti, aby s ní na rtech mohl vesele umřít, ale verše se propadly v zapomnění; říčka Múlakvísl nejdřív smete všechny kostely v kraji, pak chlěvy, poté stavení, potopa s mohutným supěním strhne i věhlasné starobylé sídlo Dyrskógar a s ním na padesát dveří se zdobeným kováním a ne jeden řemeslný skvost a pak vše ostatní na sever od Litlaey; okamžitě to vše střídají úlomky ledovce, obrovské, na pohled průzračné domy, celé zrcadlicí město, jenž odráží oslnivé, prapodivné obrazy, a celá příroda je pokřivená;

strofa je nenávratně ta tam, Kristófer se modlí, vrhá se z jedné modlitby do druhé, vtom do Litlaey narazí mohutná vlna a celý ostrůvek se nárazem otřese / voda strmě stoupá a žádostivě se zažírání do strání / rve na kusy vše, co jí přijde do cesty / sedlák se modlí dvojnásob rychle / tři modlitby naráz / pobíhá na místě / poskakuje sounož / ale voda stoupá stále rychleji; Kristófer se ohlédne ke stavení, vidí, že už je oblývá voda, v tu ránu proud strhne chlěvy, sto padesát ovcí a všechna jehňata se pasou venku, to vše voda ve chvíle smete, býci s řevem mizí v ledovcovém proudu, je to žalostný pohled, řeka polyká vše, co se jí postaví do cesty, načež si děsivě řihne, což sedláka notně pohorší, v ledovém proudu se melou kry a v nich zamrzlé kamení a úlomky skal, tu a tam z ker trčí prastaré stromy, zetlelé a zmrzlé na kámen, na holých větvích posedávají vrány a krákorají staré pohřební písně, teď se potopa řítí na světlici, Kristófer doufal, že ta bude bezpečná, uvnitř jsou všichni jeho blízcí a on hned pomyslí na dítě, spinká v kolébce, jeho žena holčičku porodila den předtím / za silného zemětřesení / děcko vyskočilo jako špunt z láhve / dopadlo na nohy / ale hned se posadilo a rozplakalo se / přijít na svět bolí / matka ji kojí, jak k tomu ženy nabádá zemský fyzikus Bjárni, zachránil tak na Islandu bezpočet dětí před smrtí, je to učiněný islandský světec! Kristófer seběhne ze stráně a vtrhne do domu, voda už se valí dovnitř a strhává všechnen nábytek, je tam velký rumraj, Kristófer popadne dítě a razí si cestu ke dveřím proti proudu, na otce s dcerou se hrne bahno a rychle plní všechny místnosti, je to husté a těžké bláto, všichni ostatní zůstali uvěznění uvnitř, mezi nimi i jeho milovaná, nádherná a úžasná žena, on na ni zavolá z chodby: „Na shledanou v nebi, nejdražší, miluji tě, má lásko, Bůh a všechny básně v truhle mi budiž svědky!“ Ona mu s pláčem pošle vzdušný polibek a zmizí v rozbouřeném proudu, Kristófer se s děčkem v náručí zuřivě vyškrábe na střechu, vidí, že dům co nevidět spláchně voda a rozmáčkne ho na placku, a tak vyběhne na nejvyšší bod na ostrůvku a rozhlíží se po okolní písečné pláni a celém Mýrdalském údolí. Proti němu se tyčí Katla, nadmutá k prasknutí, a z vršku jí stoupá k nebi sloupec černého kouře: „Skvostný je horský sál, skvostný je Mýrdal,“ to je ta strofa! Dere se na povrch, chce se nechat zachránit, to je Boží odměna, Kristófer se zpola rozveselí a políbí dítě, písky jsou jako jedno velké rozbouřené moře, pak se strofa opět propadne, Kristófer si nemůže vzpomenout, jak je to dál, a Litlaey co nevidět zmizí ve vlnách / Kristófer stojí s dítětem na vrcholu skály / postavil se na výčnělek podobný palci u nohy / na dlouhý zkrabatělý a zkroucený nehet / výčnělek praskne a před sedlákem se rozevře puklina / pod ním zeje hlubina / Kristófer skočí na ledovou kru a ta je odnese až na moře / stane se to raz dva a než se nadějí, jsou daleko od pevniny

/ bezcílně plují po moři a nemají kde přistát / nejprve plují vedle spousty dalších ker, ale nakonec zbude jen ta jejich / pak padne tma jako v noci a vzduch zhoustne prachem, Kristófer nevnímá čas, ten ale plyne, až dítě dostane hlad a zavříská jako mořský pták, na kře není co pít, sedlák mu tedy dá olizovat kus ledu, dítě ale led nechce, je v něm písek a špína, nakrmit malinké dítě, to není jen tak, a teď je každá rada drahá, Kristófer si tedy urve bradavku a dá dítěti napít, to poněkud pookřeje, v dalších dnech se živí krví, pevnina je ale v nedohlednu, kolem je neutuchající tma a zima, nic než rozbouřené moře a zoufalství, Kristófer si tedy uřízne druhou bradavku a dá dítěti znovu napít a tak ho udržuje naživu, sám líže led, moře je unáší po mnoho dní a nocí, až kru vyvrhne na břeh u Medallandu; Kristófer se vydá pěšky s dítětem na rameni do Kirkjubaejarklaustru, kde dítěti dají mléko z číhosi prsu, sedlák dostane náplasti na hrud' a všichni se diví, jak to, že nemá bradavky, Kristófer si obstará velikánskou hůl s kovaným hrotem a znovu se vydá pěšky s dítětem na rameni přes Mýrdalské písky, voda už ale po potopě opadá a písky jsou poseté spoustou obrovitých ledových ker sahajících až k nebesům jako útesy a skály, jemu připadá, že se mezi nimi klikatí cesty, zdá se mu, že se to tam hemží lidmi, ruch a shon a jeden obchod vedle druhého, jezdí tam s povykem povozy a bryčky všemožných barev a tvarů, jež sedlák z Litlaey v životě neviděl: je tam jeden měděně zelený, jiný třpytivě tyrkysový, třetí indigový, čtvrtý okrový a pátý růžový jak cukrová poleva, táhnou je obrovití černobílí koně, lidé na náměstích jsou vyšňoření, ženy i muži na sobě mají nabírané šaty, které skřípou a vržou tak hlasitě, že nikdo neslyší, co ten druhý říká, na hlavách mají klobouky se širokou krepou a vetknutým pérem, na nohou blyštivé holínky posázené blikotavými drahokamy, všechno jen září; lidé se kochají životem, procházejí se mezi kašnami a všelijakými vodotrysky a fontánkami, jsou tam andělé a sochy všech božstev na světě, je tam i úctyhodný kostel veliký jako Litlaey, trčí z něj výběžky a výčnělky a krouží kolem něj velká hejna okrasných holubů, k nebi se tyčí kupole velká jak trolí ňadro a věže vysoké jako Reyniské útesy, pod nimi žebrají děti a čmouchají čoklové a mezi spořádanými lidmi se proplétají chmatáci se svým nakradeným jménem, Kristóferovi to připadá skoro jako by se procházel po Eyrarbakki, ačkoliv v tom městečku nikdy nebyl ani o něm nečetl, znal ho jen z doslechu, tak dokážou zrcadla ošálit unaveného poutníka. Když dojde až na kraj písků, přebrodí se přes řeku Múlakvísl, která mu sahá až k nosu, proud je silný, dítě, jež mu sedí na ramenou a drží se ho za husté kadeře, si zmáčí prstíky u nohou, Kristófera udivuje, kolik váží, a málem se zhroutí, nakonec se ale s vypětím sil vypoťácí na pevninu a snaží se popadnout dech.

Poté Kristófer došel s dítětem na rameni až k nám do Hellar a dostal od nás kaši a něco na zub. Když nám to vše dovyprávěl, přišla mu na jazyk zapomenutá strofa. Na rozloučenou jsem jemu i dítěti dal vlněné oblečení, paštiku a syrovátku, dopis pro Tebe a koláč na posilněnou. Pak jsem zazpíval zbožnou píseň a díval se za ním, jak odchází na blata.

Program
Kultura

Seriál je připravován Českou kanceláří programu EU Culture ve spolupráci s Institutem umění – Divadelním ústavem a Zastoupením Evropské komise v ČR. O Ceně Evropské unie za literaturu se dozvíte více na www.euprizeliterature.eu, další úryvky laureátů jsou ke stažení na www.programculture.cz/cs/eulp.